

شناسایی و تبیین مؤلفه‌های بهسازی دانشجو و ارائه مدل مربوط به آن در دانشگاه آزاد اسلامی^۱

پریا پرباران^۲ - حمیده رشادت‌جو^{۳*} - کامران محمد خانی^۴ - عادل فاطمی^۵

چکیده

زمینه: بهسازی دانشجو، روشی است که یک دانشجو رشد و پیشرفت می‌کند و یا قابلیت‌های رشد و تکامل خود را به‌عنوان نتیجه ثبت‌نام در یک مؤسسه آموزش عالی افزایش می‌دهد. هدف پژوهش حاضر ارائه مدلی جهت بهسازی دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سنندج بود.

روش تحقیق: این تحقیق از نظر هدف کاربردی و روش اجرای این پژوهش در ابتدا استفاده از روش پژوهش کیفی و بعد کمی یا روش آمیخته و از نظر نحوه اجرا «توصیفی - پیمایشی» بود. در بخش کیفی جامعه مورد مطالعه، صاحب‌نظران در زمینه بهسازی دانشجو با روش نمونه‌گیری هدفمند و تا رسیدن به اشباع نظری (۱۴) نفر و در بخش کمی جامعه مورد نظر شامل، کلیه دانشجویان سال آخر مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سنندج به تعداد ۱۵۰۰ نفر در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۸-۹۷ بود.

یافته‌ها: نتایج آزمون نشان داد از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، توجه به ابعاد آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی، ایجاد اشتغال پایدار برای خود و دیگران در دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است و تفاوت آماری معناداری بین وضعیت موجود با وضعیت مطلوب وجود دارد. نتیجه‌گیری: این پژوهش به ارائه پیشنهادهای کاربردی پرداخته است و درجه تناسب مدل مفهومی نیز با توجه به فلسفه، اهداف، مبانی نظری، ابعاد و مؤلفه‌ها، سازوکار اجرایی، فرآیند اجرایی، نظام بازخورد و ارزیابی در سطح ۹۵٪ اطمینان مورد تأیید قرار گرفت.

واژگان کلیدی: بهسازی دانشجو، بهسازی آموزشی، بهسازی فردی، بهسازی اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی

^۱ این مقاله مستخرج از پایان‌نامه دکتری دانشگاه آزاد اسلامی - واحد علوم و تحقیقات رشته مدیریت آموزش عالی می‌باشد.

^۲ دانشجوی رشته مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

pporbaran@gmail.com

^{۳*} دانشیار، گروه آموزشی مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی،

تهران، ایران (نویسنده مسئول) *reshadatjoohamideh@gmail.com*

^۴ دانشیار، گروه آموزشی مدیریت آموزش عالی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران،

ایران. *globecampus@gmail.com*

^۵ استادیار، گروه آموزشی آمار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج، ایران. *adelfatemy@gmail.com*

مقدمه

اساس می‌توان گفت کسانی که تجربه‌های متنوع‌تری در محیط‌های مناسب‌تری دارند، نسبت به افرادی که کمتر در چنین محیط‌هایی قرار گرفته‌اند، در یادگیری، اشخاص کارآمدتری خواهند بود (برزگر بفرویی، سعدی پور، ابراهیمی قوام و فرخی، ۱۳۹۱: ۱۸۰). ابعاد ادراک از محیط یادگیری از پنج عامل (مشغولیت، عضویت، اصالت، مالکیت و حمایت) تشکیل شده است (سوئینی، سورنسن و کمیس، ۱۹۹۴). محیط آموزشی در دانشگاه‌ها نقش مهمی را در تربیت فارغ‌التحصیلان ماهر ایفا می‌کند. مهم‌ترین ابعاد در محیط، فعالیت‌های تدریس و آموزش و همچنین تعامل استاد - دانشجو در محیط روزمره دانشگاه‌هاست، در محیط یادگیری، مدرسان تأثیر زیادی بر ادراک و یادگیری اثربخش دارند (به نقل از صدری دمی‌رچی، کریمیان پور و جلیلیان، ۱۳۹۶: ۳۶۶).

در عصر پر تحول علم و فناوری امروز و زمانی که مزایای رقابتی پایدار کلیدی برای موفقیت و شکست به شمار می‌رود، آموزش عالی کارآمد می‌تواند برگ برنده‌ای برای بهبود موقعیت و عملکرد دانش‌آموختگان دانشگاهی باشد (حسینی لرگانی، ۱۳۹۸: ۲۸). امروزه آموزش عالی در جهان با گذر از فراز و نشیب‌های فراوان نظام‌ها، برنامه‌ها، فرایندها و تجارب مختلفی را آزموده، با پایان یافتن قرن بیستم و آغاز هزاره سوم و طرح مسائلی مانند دنیای مجازی، فناوری IT و ICT و برنامه‌های شناور آموزشی و تکثیر رشته‌های فراوان، رسالت‌ها و وظایف جدیدی را طراحی یا بازتعریف نموده است؛ لذا نقش و رسالت دانشگاه‌ها بسیار متنوع‌تر و پیچیده‌تر شده است (اصغر پور و خرم‌آبادی؛ ۱۳۹۲: ۲). شایستگی‌های فردی و آمادگی برای عصر تغییر و کارآفرینی مراکز علمی و پژوهشی از مؤلفه‌های جوامع بالنده به شمار می‌روند. لذا رسالت مراکز آموزش عالی منبث از تعامل استادان، مدیران و دانشجویان، جهت تحقق اهداف ویژه و مشترک علمی است که همواره تحول را در فراخنای زمان به همراه

امروزه انسان‌ها به‌طور پیوسته با مسائل و رویدادهای گوناگون درگیرند و نیازمند آن هستند که به مجموعه‌ای از توانمندی‌ها و مهارت‌ها که تأمین‌کننده نیازهای علمی، فردی، اجتماعی و شغلی آن‌هاست، مجهز شوند تا بتوانند با تغییرات ایجادشده مواجه شوند. یکی از مهم‌ترین ارگان‌های مسئول ایجاد چنین توانمندی‌هایی در افراد جامعه «آموزش عالی» است که باید از طریق برنامه‌های درسی رشته‌های مختلف در جهت تأمین این نیازها گام بردارد. آموزش عالی باید دانشجویان را برای پاسخگویی به پیشرفت‌های اجتماعی، اقتصادی و تکنولوژیکی به‌سرعت در حال تغییر آماده کند (ویلهان^۱ و همکاران، ۲۰۰۱). به نقل از شادفر، لیاقت و شریف، ۱۳۹۰: ۱۲۵). آموزش نه تنها به انتقال اطلاعات، بلکه همچنین به سهم نمودن تجارب، ایجاد زمینه و محیط مساعد برای یادگیری نیز مربوط می‌شود و دانشکده محیطی است که انتظار می‌رود در آن دانشجویان فعالیت‌های مختلف یادگیری را تجربه نمایند، مشخص شده است که برنامه آموزشی^۲، مهم‌ترین تعیین‌کننده‌ی محیط یادگیری بوده و محیط یادگیری مؤثرترین تعیین‌کننده رفتار آموزشی می‌باشد (دمیرون^۳، ۲۰۰۸: ۳). محیط یادگیری شامل کلیه شرایط و امکانات فیزیکی، روانی، عاطفی، عوامل فرهنگی و اجتماعی است که بر بهسازی و توسعه‌ی یادگیرنده در یک مؤسسه آموزشی تأثیر می‌گذارد (محمدی و محمدی، ۱۳۹۲: ۵۰). محیط آموزشی در دانشگاه‌ها نقش مهمی را در تربیت و پرورش فارغ‌التحصیلان ماهر ایفا می‌کند. مهم‌ترین ابعاد در محیط، فعالیت‌های تدریس و آموزش و همچنین تعامل مدرس - دانشجو در محیط روزمره دانشگاه‌هاست. محیط یادگیری شامل همه شرایط و امکانات فیزیکی، روانی، عاطفی، عوامل فرهنگی و اجتماعی است که بر رشد یادگیرنده در یک مؤسسه آموزشی تأثیر می‌گذارد (دیس^۴، ۲۰۰۹: ۷). بر همین

داشته است (جکسون و هیت^۱، ۲۰۰۳). از دیگر نقش‌ها و کارکردهای آموزش عالی می‌توان عمق بخشیدن به نگرش‌های علمی و فرهنگی، تعمیق فرهنگ گفتگو، مدارا و کار جمعی، ارتقای تنوع و غنای فرهنگی و نظریه‌پردازی برای حل مسائل و بحران‌های جهانی را نام برد. امروزه، دانشگاه‌ها دارای نقش‌های اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و پژوهشی به‌طور درهم‌پیچیده و بهم‌پیوسته است. از این رو باید به‌نظام آموزش عالی در مدل پاسخگویی به‌ضرورت دینی، ملی، انقلابی و عرصه‌ای برای ظهور و بروز همه ظرفیت‌ها و استعدادهای کشور نگریت (محمدی، فتح‌آبادی، پرند. ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی. ۱۳۸۷). بر پایه آنچه اشاره شد نظام‌های آموزش عالی باید به نیازهای جاری و آینده جامعه پاسخگو باشند و برای پاسخگو بودن باید تحول را سرلوحه کلیه امور قرار دهند. چنانچه مشاهده می‌شود نظام آموزش عالی در تأمین و تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص به‌منظور مشارکت در برنامه‌های سازندگی هر کشور از نقش و جایگاه منحصر به فردی برخوردار است. چنانچه به هدف‌هایی که این نظام وظیفه تحقق آن‌ها را به عهده دارد به‌خوبی نگریت شده، به رسالت آن در تربیت نیروی انسانی متخصص و سهم عظیم این نیروها در رفع تنگناها و کمک به پیشبرد امور اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و نظامی در فرایند توسعه بیش‌ازپیش واقف می‌شویم. لذا موفقیت دانشگاه در انجام وظایف، هنگامی محقق می‌گردد که دو بال کمیت و کیفیت در این پیکر با یکدیگر هماهنگ باشند و یکی فدای دیگری نگردد.

امروزه از نظام‌های آموزشی انتظار می‌رود برنامه‌های خود را مورد تجدیدنظر قرار دهند و با تعمق، تدبر و ژرف‌نگری نیازهای دانشی، مهارتی، نگرشی و ارزشی فراگیران را برای کنش مؤثر در ابعاد محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی برآورده و برنامه‌های متناسب با آن را تدوین نمایند (قورچیان و افتخارزاده، ۱۳۸۵: ۷۰). لذا با توجه به بررسی‌ها و مطالعات

انجام‌شده متوجه می‌شویم نقش دانشگاه در «بهسازی دانشجو» به‌خوبی ایفا نشده، در شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های بهسازی دانشجو، ابهام وجود داشته، در وضعیت موجود ابعاد و مؤلفه‌ها نیز ابهام وجود دارد. بر این اساس، با عنایت به جایگاه شایسته‌ای که در نظام ارزشی ما برای انسان‌های متعالی وجود دارد و نظر به خلأ پژوهشی و کم‌رنگ بودن موضوع در سطح دانشگاه و عدم برنامه‌ریزی جهت بهسازی دانشجو و فقدان مدلی جامع در رابطه با بهسازی دانشجو پژوهشگر بر آن است، مدلی را برای بهسازی دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی تدوین نموده و زمینه‌های نظری را در ادبیات آموزش عالی کشور فراهم سازد. ایجاد صلاحیت‌های کلیدی در دانشجویان دانشگاه‌ها، می‌تواند نقش مهمی در توسعه همه‌جانبه و دستیابی به استانداردهای بین‌المللی داشته باشد و نتایج مهم اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و نهایتاً بهبود کیفیت زندگی را حاصل نماید (قورچیان و افتخارزاده، ۱۳۸۵: ۷۸). کمبود پژوهش‌های انجام‌گرفته در زمینه ارائه مدلی جامع و متناسب با آموزش عالی کشور که دارای پشتوانه نظری باشد و نیز کم‌رنگ بودن موضوع در سطح دانشگاه، عدم برنامه‌ریزی جهت بهسازی دانشجو و افت ورودی دانشجو در چند سال اخیر مشوق پژوهشگر در کنکاش و پژوهش در امر بهسازی دانشجو برای نخستین بار در استان کردستان گردیده است. مدل اولیه این پژوهش بر اساس مطالعات و مراجعه به نظر صاحب‌نظران شکل گرفت و پس از مرور کتابخانه‌ای و اینترنتی پیشینه بهسازی دانشجو در جهان، فهرستی از ابعاد بهسازی دانشجو تهیه شد و چون ادبیات موضوع تاکنون توجه خاصی به بعد پژوهشی بهسازی دانشجو نداشته است، لذا پژوهشگر با استفاده از بررسی‌ها و مطالعات به‌عمل‌آمده، بعد پژوهشی و ایجاد اشتغال پایدار را نیز در نظر گرفته است.

مفهوم آموزش و بهسازی^۷

آموزش و بهسازی دو مفهوم مرتبط به هم هستند که معمولاً در ادبیات مدیریت منابع انسانی آن‌ها را با همدیگر بکار می‌برند؛ اما بین آن‌ها تفاوت‌هایی وجود دارد. آموزش روی تعالی تمرکز دارد و به دانش، مهارت‌ها و نگرش‌هایی که افراد بدان نیاز دارند تا شغل فعلی خود را به شیوه معمول و با سطح مسئولیت‌های موجود انجام دهند، ارتباط دارد؛ بنابراین آموزش هرگونه کوششی است جهت بهبود عملکرد فرد در شغل فعلی او و این به معنای تغییر دانش و اطلاعات، مهارت‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای خاص فرد می‌باشد (برناردین^۸، ۲۰۰۳: ۴۲۰). بهسازی روی توسعه تمرکز دارد و با دانش و مهارت‌ها و نگرش‌هایی که افراد برای ارتقا به شغل آتی یا تغییر شغل فعلی‌شان با مسئولیت‌های بیشتر و بالاتر نیاز دارند ارتباط دارد. هدف از آموزش اصلاح و بهبود سریع عملکرد شغلی است و هدف از بهسازی و توسعه، آماده ساختن فرد برای مسئولیت‌های شغلی آینده از طریق دستیابی به تجارب، دانش، مهارت و نگرش‌ها است. به‌طورکلی، بحث بهسازی و توسعه سازمان از دهه ۵۰ یعنی بعد از جنگ جهانی دوم مورد توجه دقیق قرار گرفت و تا آن تاریخ فقط سازمان‌های محدودی بودند که به تدریس و تعلیم کارکنان خود سعی وافر مبذول می‌داشتند. امروزه آموزش و بهسازی، ابزارهایی برای ترقی هریک از کارکنان و حتی اموری ارزشمند برای همه انسان‌ها محسوب می‌شوند (مجله گردشگری، ۱۳۹۵). در این راستا تحول در جامعه به‌عنوان نظام فراگیر موجب دگرگونی در خرده نظام‌ها از جمله نظام آموزش عالی می‌شود و اگر جز این باشد فراگرد تحول به‌درستی نمی‌تواند در جامعه عمل نماید. لذا سازمان‌های آموزشی به‌ویژه دانشگاه‌ها یکی از اساسی‌ترین عناصر دگرگونی در جوامع و نقش تسهیل‌کننده در این راه را بازی می‌کنند، به همین خاطر دانشگاه‌ها باید ابتدا خود را تغییر و تحول دهند تا بتوانند در جامعه نیز تحول

ایجاد کنند. از آنجایی که مهم‌ترین سرمایه‌های انسانی در دانشگاه‌ها هستند و در زیردستان اعضای هیئت‌علمی آن تربیت می‌شوند، دانشگاه باید بر روی اعضای هیئت‌علمی خود به‌عنوان نیروی اصلی توسعه‌دهنده جامعه و پرورش‌دهنده افراد متخصص سرمایه‌گذاری کند و در پی توسعه آن‌ها برآید. تا قبل از دهه ۱۹۶۰، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی تعریف درست و جامعی از برنامه‌های توسعه و بهسازی هیئت‌علمی نداشتند و تعداد محدودی از مؤسسات آموزش عالی همچون میشیگان، مک‌گیل و مینسوتا دارای برنامه‌های بهسازی آموزشی برای اعضای هیئت‌علمی خود بودند. در سال ۱۹۶۲، اولین مرکز بهسازی هیئت‌علمی با عنوان «مرکز پژوهشی تدریس و یادگیری» در دانشگاه میشیگان افتتاح شد و سایر مراکز نیز بعد از مدت کوتاهی شروع به فعالیت کردند. مطالعه سایر متون نشان می‌دهد که تا قبل از دهه ۱۹۷۰، اغلب برنامه‌های بهسازی هیئت‌علمی حتی در کشورهای توسعه‌یافته نهادینه‌شده نبود و اجرای آن به‌صورت پراکنده و موردی صورت می‌گرفت؛ اما در سال‌های دهه ۸۰، کوشش‌های وسیعی از نظر تئوری و عملی در رابطه با تدوین ابعاد و مؤلفه‌های بهسازی هیئت‌علمی و ارزیابی وضعیت موجود در کشورهای مختلف صورت گرفت. بهسازی هیئت‌علمی در آموزش عالی راهکاری برای بهبود کیفیت یادگیری و تدریس محققان و آموزشگران و همچنین گسترش فرهنگ یادگیری مادام‌العمر می‌باشد (احمدآبادی، کرمی و آهنچیان، ۱۳۹۴: ۴). لذا واقعیت این است که در جهان امروز آنچه بیش از همه دارای اهمیت است، نیروی انسانی است. به‌طوری‌که اقتصاددانان معتقدند آنچه در نهایت خصوصیت روند توسعه اقتصادی و اجتماعی یک کشور را تعیین می‌کند، منابع انسانی آن کشور است، نه سرمایه و یا منابع مادی دیگر. کشوری که نتواند مهارت‌ها و دانش مردمش را توسعه دهد و از آن در اقتصاد ملی به نحو مؤثری بهره‌برداری کند، قادر نیست هیچ‌چیز دیگری را

توسعه بخشد (ماهنامه مدت، ۱۳۹۸: ۴۵). بر اساس مطالعات و بررسی های پژوهشگر، در خصوص پیشینه پژوهش در داخل کشور، ادبیات مدون و تحقیقات دانشگاهی و علمی زیادی در حوزه بهسازی دانشجوی و یا اینکه پژوهش مستقلی درصدد ارائه مدل و یا چارچوبی برای توسعه و بهسازی دانشجوی باشد، انجام نشده است. صرفاً در برخی مقالات به صورت غیرمستقیم به مؤلفه های بهسازی دانشجوی اشاره شده، لذا این پژوهش به منظور رفع این خلأ منظور رفع این خلأ و ارائه مدلی مدون و بومی جهت بهسازی دانشجوی صورت گرفته است. نتایج پژوهش *امانزاده بنه و نعمان اف (۱۳۹۳)*، بر اساس آنچه امروز تحت عنوان مهارت زندگی مطرح است، تنها حاصل کار پژوهشگران عصر حاضر نیست. بلکه بسیاری از این مهارت ها در لابه لای تعالیم الهی به خصوص در قرآن و احادیث معصومان بیان شده است. اهمیت و ضرورت آموزش مهارت های زندگی زمانی مشخص می شود که بدانیم آموزش مهارت های زندگی موجب ارتقای توانایی های روانی - اجتماعی می گردد. این توانایی ها، فرد را برای برخورد مؤثر با کشمکش ها و موقعیت های زندگی یاری می بخشند و به او کمک می کنند تا با سایر انسان های جامعه، فرهنگ و محیط خود مثبت و سازگارانه عمل کند و سلامت روانی خود را تأمین نماید. بدین ترتیب، تمرین مهارت های زندگی موجب تقویت یا تغییر نگرش ها، ارزش ها و رفتار انسان می گردد. *اکبری، حسینی، حجازی و رضوانفر (۱۳۹۳)*، در پژوهش خود باهدف تحلیل سازوکارهای بهبود توسعه منابع انسانی، از طریق مطالعه اعضای هیئت علمی دانشکده های کشاورزی به این نتیجه رسیدند که توسعه آموزشگران یکی از اجزای ضروری برای ایجاد محیط آموزشی کارآمد، پیشبرد آموزش و توسعه و بهبود عملکرد فراگیران است. یافته ها نشان داد، پیش از آنکه آموزشگران به طور مستقیم بر فراگیران اثرگذار باشند، این تصور وجود دارد که افزایش دانش و مهارت ها و

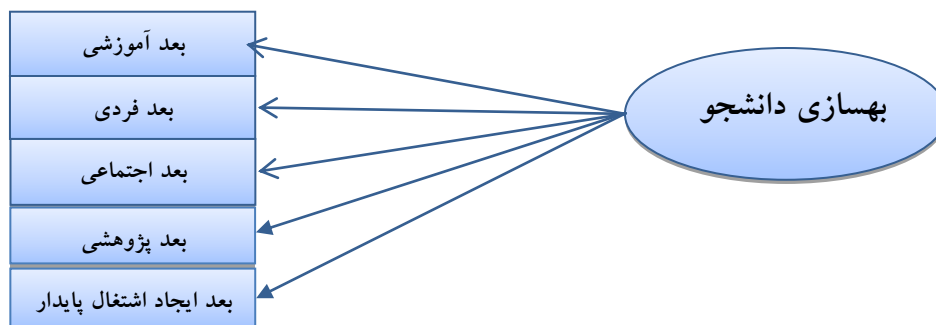
نگرش های آموزشگران اثر بسیار زیادی در بهبود عملکرد فراگیران دارد. *محمدی و همکاران (۱۳۹۲)*، در مطالعه خود به این نتیجه دست یافتند که محیط یادگیری شامل کلیه شرایط و امکانات فیزیکی، روانی، عاطفی، عوامل فرهنگی و اجتماعی است که بر توسعه ی یادگیرنده در یک مؤسسه آموزشی تأثیر می گذارد. همچنین نتایج پژوهش *شادفر و همکاران (۱۳۹۰)*، حاکی از این امر بود که امروزه، انسان ها به طور پیوسته با مسائل و رویدادهای گوناگون درگیرند و نیازمند آن هستند که به مجموعه ای از توانمندی ها و مهارت ها که تأمین کننده نیازهای علمی، فردی، اجتماعی و شغلی آن هاست، مجهز شوند تا بتوانند با تغییرات ایجاد شده مواجه شوند. یکی از مهم ترین ارگان های مسئول ایجاد چنین توانمندی هایی در افراد جامعه آموزش عالی است که باید از طریق برنامه های درسی رشته های مختلف در جهت تأمین این نیازها گام بردارد. در میان پژوهشگران خارجی نیز *گانیری، هورن، والیس، رینس و وون^۹ (۲۰۱۵)* در نتایج پژوهش خود پیشنهاد می دهد مداخلات *FYS*، در بهسازی دانشجوی مؤثر است. برنامه *FYS* به طور مثبتی بر سطوح انگیزه دانشجویان و عملکرد علمی و فردی و نیز موفقیت های علمی تأثیر می گذارد. *فروت^{۱۰} (۲۰۱۵)*، به عملکرد حمایت افراد در زندگی اجتماعی دانشجویان دانشگاه را مورد بررسی قرارداد، نتایج نشان داد والدین به عنوان منبع اولیه حمایتی معرفی و حتی آن ها را به عنوان مربیان خود می شناختند. دانشجویان موارد حمایتی را در شناخت ارزش ها، هدف گذاری و حل مشکل می دانستند و دانشجویانی که حمایت بیشتری دریافت کردند، مخصوصاً حمایت در حل مشکل، امیدواری بالایی داشتند. در این مقاله اشاره شده است. *رید، رینولدز و پرکینز-آومن^{۱۱} (۲۰۱۴)* در پژوهشی با عنوان *سمینارهای «بحث و تحقیق»* سال اول دانشگاه، سؤالات ما چه می توانیم انجام دهیم و چه باید انجام دهیم را مطرح کردند. نتایج نشان می

آن شده است تا با مطالعه نظری، مدلی را برای بهسازی دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج تدوین نموده و زمینه‌های نظری را در ادبیات آموزش عالی کشور فراهم سازد.

روش پژوهش

در این پژوهش پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته، ابتدا ویژگی‌های دموگرافی نمونه از طریق آمار توصیفی (تحلیل توصیفی داده‌ها به کمک نرم‌افزار SPSS) بررسی و سپس با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی برای آن بخش از مدل که برگرفته از مبانی نظری است و همچنین تحلیل عاملی اکتشافی برای بخش دیگری از مدل که حاصل استنباط پژوهشگر می‌باشد، مدل نهایی ارائه و برازش مدل تحلیل عاملی توسط نرم‌افزار لیزرل برای کلیه دانشجویان، دانشجویان مقطع کارشناسی و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی به‌طور جداگانه انجام گردید. بهسازی دانشجو و ابعاد آن، متغیر وابسته (برون‌زا) می‌باشد که یک مفهوم انتزاعی و متغیری مکنون است. متغیرهای مستقل پژوهش (متغیرهای مشاهده‌شده) می‌باشند. جامعه آماری این پژوهش در دو بخش کمی و کیفی متفاوت بوده است، در بخش کیفی جامعه مورد مطالعه صاحب‌نظران در زمینه بهسازی دانشجو و متون مربوط به ابعاد و مؤلفه‌های بهسازی دانشجو هستند، در بخش کمی جامعه

دهد، استفاده از سمینارهای سال اول در برانگیختن ذهنی، سازگاری اجتماعی، داشتن مهارت‌های خودتنظیمی تأثیر دارد. حمایت از مدرسان و غالباً هم‌تایان یک جزء کلیدی در این مطالعه می‌باشد. این سمینارها نیازهای دانشجویان سال اول را جهت حضور در دانشگاه در نظر می‌گیرد و به آنان اطلاعاتی در زمینه مهارت‌های لازم، استراتژی‌های کاربرد و عمل و موفقیت علمی می‌دهد. نتایج پژوهش جان پنگ و تانکسامت^{۱۲} (۲۰۱۴)، نشان داد که مدرسان دانش و مهارت‌های خود را در ارزیابی پیشرفت داده و قادر بودند برنامه‌ای برای طراحی و ایجاد ابزار اندازه‌گیری و سنجش برای موفقیت در یادگیری دانشجویان داشته باشند. در ضمن پیشنهاد شده است از مدرسینی که قادر هستند دانش و مهارت‌های خود را در جهت توسعه پایدار، کاربردی نمایند، حمایت شود. در پژوهش دیگری، ناوازا^{۱۳} (۲۰۱۴)، به بررسی بهسازی توانایی کارآفرینی و قابلیت داشتن شغل در بین دانشجویان آموزش عالی در خصوص به کار بردن هوش هیجانی به‌عنوان یک راهبرد آموزشی پرداخت و بیان داشت هوش هیجانی به‌عنوان یک راهبرد آموزشی در افزایش مهارت‌های هیجانی و فعالیت‌های کاری و قابلیت داشتن شغل مشارکت دارد. به این اساس، با عنایت به جایگاه شایسته‌ای که در نظام ارزشی ما برای انسان‌های متعالی وجود دارد و نظر به خلأ پژوهشی و کم‌رنگ بودن موضوع در سطح دانشگاه‌ها و فقدان مدلی جامع در رابطه با بهسازی دانشجو، پژوهشگر بر

شکل ۱: مدل مفهومی بهسازی دانشجو

گردید. برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب ۰/۹۵ به دست آمد. در این پژوهش به منظور سنجش پایایی سؤالها، یک نمونه اولیه شامل ۳۰ پرسشنامه پیش‌آزمون توزیع و سپس با استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده از پرسشنامه، میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ توسط نرم‌افزار SPSS محاسبه گردید.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی فرض نرمال بودن داده‌های پژوهش استفاده شده است.

داده‌ها دارای توزیع نرمال هستند: H_0

داده‌ها دارای توزیع نرمال نیستند: H_1

نحوه داوری با توجه به جدول آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بدین صورت است که اگر سطح معنی‌داری^{۱۴} برای کلیه متغیرها بزرگ‌تر از سطح آزمون (۰/۵) باشد، توزیع داده‌ها نرمال می‌باشد. در جدول (۱)؛ نتایج آزمون بر روی متغیرهای پژوهش گزارش شده است.

موردنظر شامل، کلیه دانشجویان سال آخر، مقاطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری تخصصی دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج در نیمسال اول سال تحصیلی ۹۸-۹۷ است. روش نمونه‌گیری تصادفی-طبقه‌ای و حجم جامعه آماری دانشجویان ۱۵۰۰ نفر است. روش نمونه‌گیری در این پژوهش نمونه‌گیری تصادفی-طبقه‌ای و در روش نمونه‌گیری تصادفی-طبقه‌ای با توجه به نسبت جامعه طبقه، حجم نمونه مشخص شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها، به شیوه تحلیل محتوا با رویکرد استقرایی بود. به کمک پرسشنامه محقق ساخته ابعاد مختلف بهسازی دانشجویان اندازه‌گیری شد (روایی محتوا و پایایی به روش آلفای کرونباخ با استفاده از نمونه کمکی بررسی شد) و به روش تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی روابط ابعاد، سؤالات و متغیر اصلی بررسی و با توجه به داده‌های حاصل و مشخص شدن شکاف موجود میان وضع موجود و مطلوب، مدل پیشنهادی طراحی گردید. روایی محتوایی پرسشنامه محقق ساخته توسط صاحب‌نظران و اساتید این حوزه مورد بررسی قرار گرفت و نظرات اصلاحی آنها اعمال گردید. بعلاوه، روایی صوری پرسشنامه محقق ساخته از طریق اجرای آزمایشی، بررسی و سپس اصلاحات لازم اعمال

جدول ۱: آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای پژوهش

ابعاد	آموزشی	فردی	اجتماعی	پژوهشی	ایجاد و حفظ موقعیت‌های شغلی...
حجم نمونه	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰
پارامترهای توزیع	۲/۳۳	۲/۶	۲/۱۴	۲/۲۰	۱/۹۴
نرمال	انحراف معیار	۰/۸۳	۰/۸۳	۰/۸۲	۰/۸۱
آماره آزمون اسمیرنوف-کولموگروف	۰/۱۴	۰/۱۷	۰/۱۵	۰/۱۵	۰/۱۶
سطح معنی‌داری آزمون	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
نتیجه آزمون	غیرنرمال است	غیرنرمال است	غیرنرمال است	غیرنرمال است	غیرنرمال است

جدول ۲: شاخص‌های توصیفی ابعاد به کمک آیویوز

آموزشی	فردی	ایجاد اشتغال پایدار	پژوهشی	اجتماعی
میانگین ^{۱۵}	۲,۳۱۹۷۹۲	۲,۰۹۹۳۰۲	۲,۲۴۶۵۲۸	۲,۲۲۸۴۷۲
میان ^{۱۶}	۲,۴۴۴۴۴۴	۲,۱۱۱۱۱۱	۲,۱۶۶۶۶۷	۲,۱۶۶۶۶۷
ماکسیم ^{۱۷}	۴,۵۵۵۵۵۶	۴,۱۱۱۱۱۱	۴,۳۳۳۳۳۳	۴,۱۱۱۱۱۱
مینیم ^{۱۸}	۱,۱۱۱۱۱۱	۱	۱	۱
انحراف معیار ^{۱۹}	۰,۶۳۰۹۲	۰,۶۳۶۹	۰,۶۵۰۹۴۳	۰,۶۵۰۱۷۹
چولگی ^{۲۰}	۰,۴۷۶۲۹۶	۰,۶۱۷	۰,۶۸۷۳۵	۰,۵۵۶۵۷
کشیدگی ^{۲۱}	۳,۶۹۶۸۱۱	۳,۱۴۴۵	۳,۳۷۵۲۲۷	۳,۰۳۶۸۴۶
چارک برآ ^{۲۲}	۱۸,۵۷۳	۲۳,۸۹۶۷۴	۲۷,۰۷۴۵۸	۱۶,۵۳۹۱۸
سطح معنی‌داری ^{۲۳}	۰,۰۰۰۰۹۳	۰,۰۰۰۰۰۶	۰,۰۰۰۰۰۱	۰,۰۰۰۰۲۵۶
	غیر نرمال	غیر نرمال	غیر نرمال	غیر نرمال
مشاهدات ^{۲۴}	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰	۳۲۰

سطح معنی‌داری از ۰/۵ کمتر و غیرنرمال

نتایج آزمون در قالب جدول ۳، وضعیت موجود بهسازی دانشجو در ابعاد ذکر شده را نشان می‌دهد. این آزمون پاسخ‌ها را به دودسته تقسیم نموده، الف- امتیازهای کمتر از سه، ب- امتیازهای بیشتر از سه که نتایج برای هر بعد به تفکیک نشان می‌دهد که تعداد پاسخ‌دهندگان به امتیازهای کمتر از سه بیشتر می‌باشد و سطح معناداری نیز از ۰/۵ کوچک‌تر است. فرض H_0 رد و فرض H_1 تأیید شد که در نتیجه تفاوت آماری معناداری بین وضعیت موجود با وضعیت مطلوب وجود دارد. به عبارت دیگر می‌توان گفت که بیشترین تعداد پاسخ‌ها بین امتیاز (درجه) یک و سه در طیف لیکرت قرار دارد؛ و می‌توان ادعا نمود از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، توجه به ابعاد آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی، ایجاد اشتغال پایدار در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است.

مدل تحلیل عاملی در شکل (۱) برای کلیه دانشجویان در مرحله نخست برازیده نیست.

با توجه به نتایج جداول فوق، سطح معناداری آزمون کمتر از مقدار ۰/۵ می‌باشد و توزیع داده‌ها، غیرنرمال است.

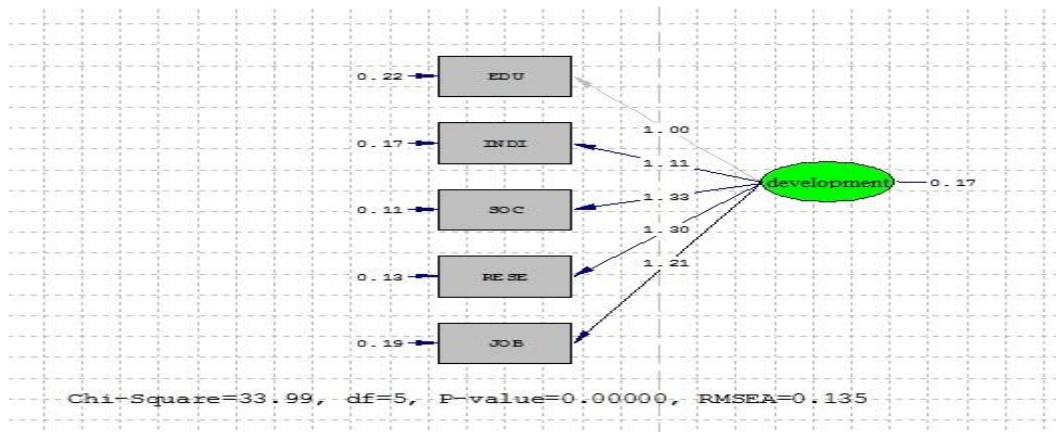
- می‌توان ادعا نمود از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، توجه به بعد آموزشی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است (بین امتیاز یک و سه در طیف لیکرت)
- توجه به بعد فردی در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است (بین امتیاز یک و سه در طیف لیکرت)
- توجه به بعد اجتماعی در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است (بین امتیاز یک و سه در طیف لیکرت)
- توجه به بعد پژوهشی در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است (بین امتیاز یک و سه در طیف لیکرت)
- توجه به بعد ایجاد اشتغال پایدار در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنندج در حد متوسط به سمت ضعیف است (بین امتیاز یک و سه در طیف لیکرت)

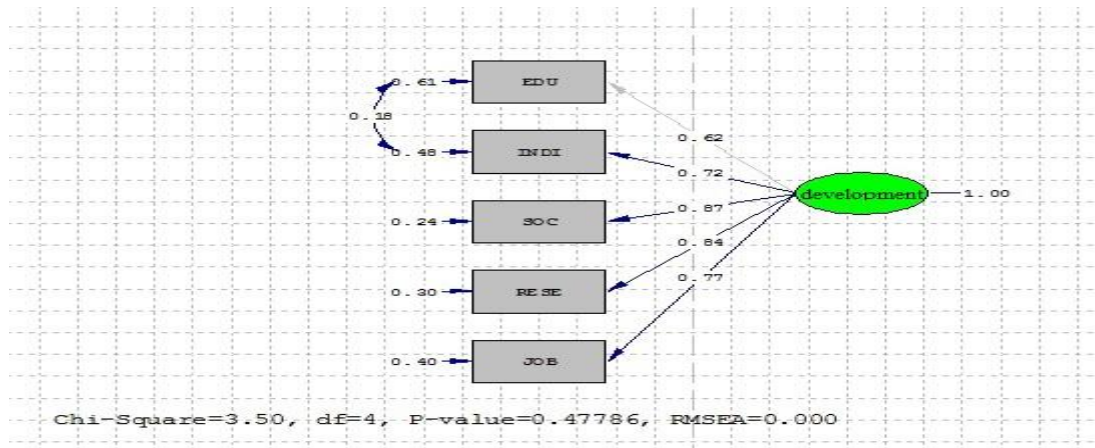
جدول ۳: آزمون نا پارامتریک دوجمله‌ای^{۲۵}

	Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (۲-tailed)
آموزشی	Group ۱	greater than ۳	۳۴	.۱۱	.۵۰
	Group ۲	less than ۳	۲۸۶	.۸۹	
	Total		۳۲۰	۱	
فردی	Group ۱	greater than ۳	۴۰	.۱۳	.۵۰
	Group ۲	less than ۳	۲۸۰	.۸۸	
	Total		۳۲۰	۱	
اجتماعی	Group ۱	greater than ۳	۳۶	.۱۱	.۵۰
	Group ۲	less than ۳	۲۸۴	.۸۹	
	Total		۳۲۰	۱	
پژوهشی	Group ۱	less than ۳	۲۸۵	.۸۹	.۵۰
	Group ۲	greater than ۳	۳۵	.۱۱	
	Total		۳۲۰	۱	
ایجاد اشتغال پایدار	Group ۱	less than ۳	۲۹۵	.۹۲	.۵۰
	Group ۲	greater than ۳	۲۵	.۰۸	
	Total		۳۲۰	۱	

فصلنامه خط مشی گذاری عمومی در مدیریت

شکل ۱ مدل تحلیل عاملی برای کلیه دانشجویان در مرحله نخست (قبل از اصلاح)

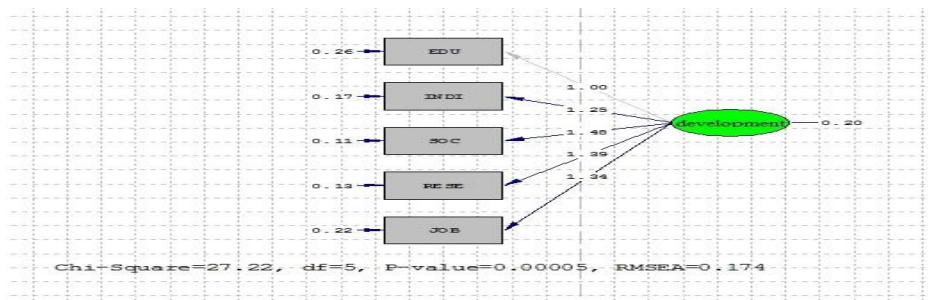

شکل ۲: مدل تحلیل عاملی برای کلیه دانشجویان در مرحله نخست (بعد از اصلاح)

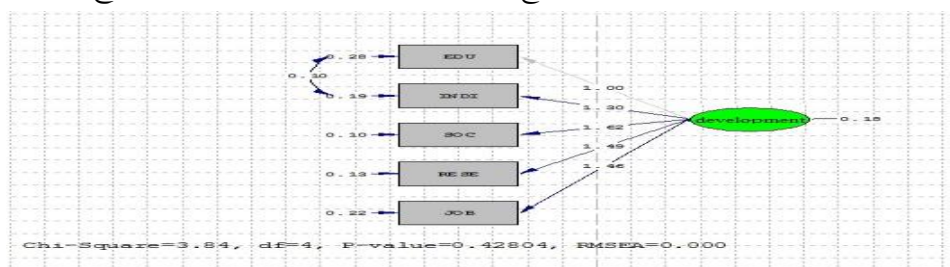
در قسمت تغییرات نرم‌افزار لیزرل پیشنهادشده است که بین ابعاد آموزشی و فردی یک مسیر دوطرفه ایجاد شود. پس از اعمال تغییرات پیشنهادی نرم‌افزار، مدل بر اساس هر سه شاخص برازیده شده است. بر اساس مدل (شکل ۴) که بر اساس هر سه شرط یک مدل برازیده می‌باشد. بعد اجتماعی دارای بیشترین رابطه با بهسازی است (با بار عاملی ۱/۶۲) پس از آن بعد پژوهشی (با بار عاملی ۱/۴۹) و در اولویت‌های بعدی ابعاد ایجاد اشتغال پایدار (با بار عاملی ۱/۴۶)، فردی (با بار عاملی ۱/۳۰) و درنهایت آموزشی (با بار عاملی ۱/۰) قرار گرفته‌اند. از آنجایی که همه بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳ می‌باشند همگی معنی‌دار هستند (همان منبع).

بنابراین نمونه برای پوشش خطاهای مدل کفایت دارد. بر اساس مدل نهایی (شکل ۲) که بر اساس هر سه شرط یک مدل برازیده می‌باشد. بعد اجتماعی دارای بیشترین رابطه با بهسازی است (با بار عاملی ۰/۸۷) پس از آن بعد پژوهشی (با بار عاملی ۰/۸۴) و در اولویت‌های بعدی ابعاد ایجاد اشتغال پایدار (با بار عاملی ۰/۷۷)، فردی (با بار عاملی ۰/۷۲) و درنهایت آموزشی (با بار عاملی ۰/۶۲) قرار گرفته‌اند. از آنجایی که همه بارهای عاملی بزرگ‌تر از ۰/۳ می‌باشند همگی معنی‌دار هستند (فاطمی، عادل، ۱۳۹۴).

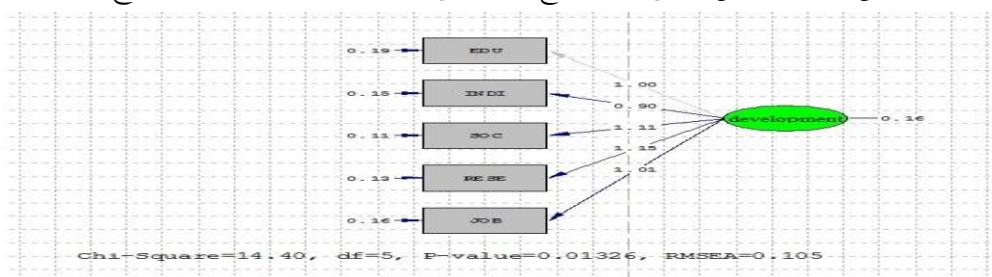
مدل لیزرل برای دانشجویان مقطع کارشناسی در مرحله نخست برازیده نیست. مدل مستخرج از بخش کیفی در حالت کلی بر داده‌های مستخرج از پرسشنامه برازیده نمی‌باشد؛ بنابراین از بخش اصلاح مدل نرم‌افزار لیزرل کمک می‌گیریم.

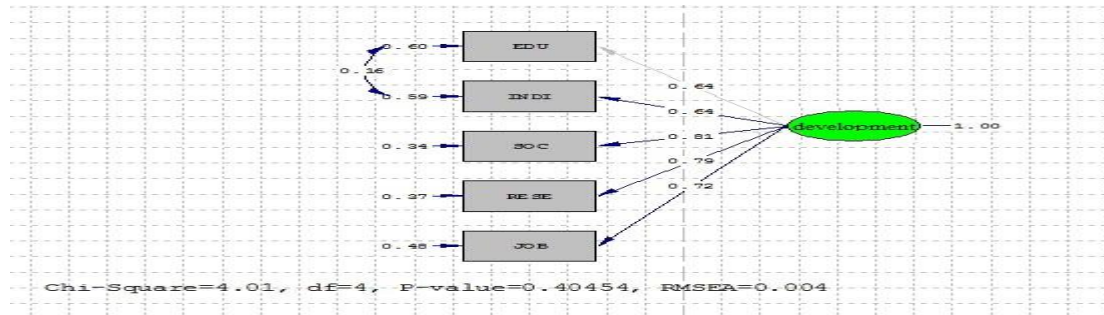
شکل ۳: مدل تحلیل عاملی برای مقطع کارشناسی در مرحله نخست (قبل از اصلاح)

شکل ۴: مدل تحلیل عاملی برای مقطع کارشناسی در مرحله نخست (بعد از اصلاح)

شکل ۵: مدل تحلیل عاملی برای مقطع تحصیلات تکمیلی در مرحله نخست (قبل از اصلاح)

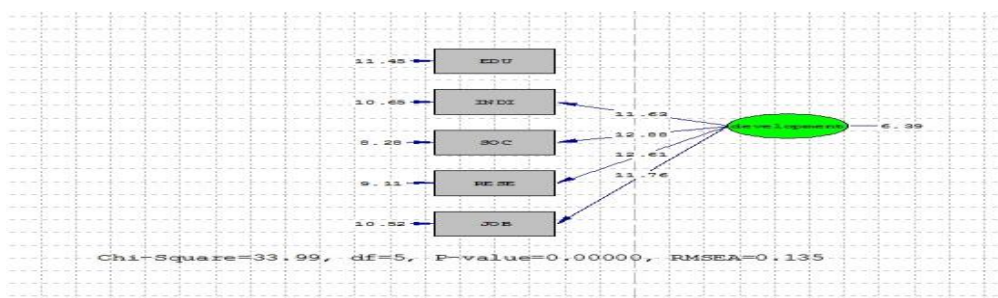
شکل ۶: مدل تحلیل عاملی برای مقطع تحصیلات تکمیلی در مرحله نخست (بعد از اصلاح)

در بخش بررسی معنی داری روابط مدل به کمک آزمون t ، از آنجایی که کلیه مسیرها دارای آماره t بزرگتر از $1/96$ می باشند، خوشبختانه هیچ یک از ابعاد حذف نمی شود، به عبارت دیگر کلیه ابعاد و مسیرها معنی دار می باشند.

بحث و نتیجه گیری

بررسی یافته های پژوهش نشان داد که پنج بعد آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی، ایجاد اشتغال پایدار از جنبه های مؤثر بر مفهوم بهسازی دانشجویان هستند. نتایج بررسی پیشینه تحقیق نشان می دهد که در بسیاری از آن ها به این ابعاد اشاره شده است. بر اساس مطالعات و بررسی های پژوهشگر، در خصوص پیشینه پژوهش در داخل کشور، ادبیات مدون و تحقیقات دانشگاهی و علمی زیادی در حوزه بهسازی دانشجویان و یا اینکه پژوهش مستقلی درصدد ارائه مدل و یا چارچوبی برای توسعه و بهسازی دانشجویان باشد، انجام نشده است. صرفاً در برخی مقالات به صورت غیرمستقیم به مؤلفه های بهسازی دانشجویان اشاره شده، لذا

مدل لیزرل برای دانشجویان مقطع تحصیلات تکمیلی در مرحله نخست برآزیده نیست. مدل مستخرج از بخش کیفی در حالت کلی بر داده های مستخرج از پرسشنامه برآزیده نمی باشد؛ بنابراین از بخش اصلاح مدل نرم افزار لیزرل کمک می گیریم. در قسمت تغییرات نرم افزار لیزرل پیشنهاد شده است که بین ابعاد آموزشی و فردی یک مسیر دوطرفه ایجاد شود. پس از اعمال تغییرات پیشنهادی نرم افزار، مدل بر اساس هر سه شاخص برآزیده شده است. بر اساس مدل (شکل ۶) که بر اساس هر سه شرط یک مدل برآزیده می باشد. بعد اجتماعی دارای بیشترین رابطه با بهسازی است (با بار عاملی $0/81$) پس از آن بعد پژوهشی (با بار عاملی $0/79$) و در اولویت های بعدی ابعاد ایجاد اشتغال پایدار (با بار عاملی $0/72$)، فردی (با بار عاملی $0/64$) و در نهایت آموزشی (با بار عاملی $0/64$) که ابعاد فردی و آموزشی بار عاملی شان یکسان می باشد، قرار گرفته اند. از آنجایی که همه بارهای عاملی بزرگتر از $0/3$ می باشند همگی معنی دار هستند (همان منبع).

شکل ۷: مدل تحلیل عاملی

پژوهش را می‌توان به صورت ذیل دسته‌بندی نمود، وضعیت بهسازی دانشجو در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سنندج با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته اندازه‌گیری شد. نتایج این بررسی نشان داد که توجه به ابعاد آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی، ایجاد اشتغال پایدار در حد متوسط به سمت ضعیف است. بر اساس نتایج به دست آمده در کلیه دانشجویان، دانشجویان مقطع کارشناسی و دانشجویان مقاطع کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی به تفکیک بعد اجتماعی دارای بیشترین رابطه با بهسازی است. پس از آن بعد پژوهشی و در اولویت‌های بعدی ابعاد ایجاد اشتغال پایدار، فردی و در نهایت آموزشی قرار گرفته‌اند و همچنین یک مسیر دوطرفه بین ابعاد آموزشی و فردی ایجاد شد که نشان‌دهنده ارتباط و تأثیر متقابل ابعاد آموزشی و فردی بر همدیگر است. همچنین جهت مقایسه نظرات دو گروه دانشجویان مقطع کارشناسی و مقاطع تحصیلات تکمیلی در پنج بعد آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی و ایجاد اشتغال پایدار برای خود و دیگران از آزمون‌های من-ویتی و ویلکاکسون استفاده شد که این نظرات در پنج بعد دارای تفاوت معناداری می‌باشد و وضعیت موجود بهسازی در دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سنندج به این صورت می‌باشد که حساسیت و توجه و دغدغه فکری دانشجویان تحصیلات تکمیلی بیشتر ابعاد اجتماعی، پژوهشی و ایجاد اشتغال پایدار و سپس ابعاد آموزشی و فردی است و برای دانشجویان کارشناسی ابعاد فردی و آموزشی اهمیت بیشتری دارد. نهایتاً با استفاده از یافته‌های فوق مدل بهسازی دانشجو تدوین و از درجه تناسب مطلوبی نیز برخوردار بوده این پژوهش با بررسی پنج بعد مؤثر بر بهسازی دانشجو به ما کمک می‌کند تا با رویکردی جدید، نگاه جامعی به بهسازی دانشجو داشته باشیم. این رویکرد ارتباط تنگاتنگی با رشته مدیریت آموزش عالی داشته، چراکه هدف از رشته مدیریت آموزش عالی تربیت متخصصانی در

این پژوهش به منظور رفع این خلأ و ارائه مدلی مدون و بومی جهت بهسازی دانشجو صورت گرفته است. نتایج یافته‌ها در بخش شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های بهسازی دانشجو در برخی ابعاد و مؤلفه‌ها با یافته‌های فروت (۲۰۱۵)، گانیری و همکاران (۲۰۱۵)، رید و همکاران (۲۰۱۴)، جان پنگ و همکاران (۲۰۱۴)، ناوازا (۲۰۱۴)، امان زاده بنه و نعمان اف (۱۳۹۳)، شادفر و همکاران (۱۳۹۰) هم‌خوانی داشت. ضمناً ابعاد پژوهشی و ایجاد اشتغال پایدار برای خود و دیگران در هیچ‌یک از پژوهش‌های داخلی و خارجی شناسایی نشده، اما در پژوهش حاضر شناسایی شده است. ساخت فرهنگی هر جامعه‌ای ریشه در ساختار تعلیم و تربیت آن، به‌ویژه برنامه درسی دارد و کارکرد اصلی مراکز تعلیم و تربیت به‌خصوص در آموزش عالی، آموزش، پژوهش، تربیت نیروی انسانی متخصص و ماهر و توسعه فرهنگی در راستای توسعه همه‌جانبه از طریق ساختن انسان‌های سالم از نظر فکری و جسمی و کار بلد (متخصص) است. از طرف دیگر، فرهنگ هر جامعه‌ای از لایه‌های مختلف، دانش‌های بنیادین، ارزش‌ها و نمادها و به‌عبارت‌دیگر ابزار، تکنیک و روش‌ها، نظم اجتماعی و مؤسسات موجود و ارزش‌ها تشکیل یافته است و شیوه زندگی افراد یک جامعه و ویژگی‌های متمایز از جوامع دیگر آن، بستگی به ارزش‌ها و قابلیت‌های افراد دارد که رکن تعلیم و تربیت را تشکیل می‌دهد. دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی به‌طورکلی به تنظیم فعالیت‌های اجتماعی، ورزشی و اردوهای علمی و تفریحی می‌پردازند. از این طریق، دانشجویان با ارزش‌هایی چون: تعاون، همدلی، خویش‌داری، انجام به‌موقع و درست وظایف، رعایت مصالح عمومی، مقدم داشتن دیگران بر خود، مسئولیت‌پذیری و موارد دیگر آشنا می‌شوند. این موارد ریشه در عملکرد، رفتار و نگرش استادان، کارکنان و مدیران دارد که به‌عنوان الگوهای عملی انسانی به شکل برنامه درسی پنهان عمل می‌کنند. مهم‌ترین نتایج این

زمینه آموزش و پژوهش در کلیه مسائل و معضلات دانشگاه‌ها، هدایت علمی راه‌های مشارکت آموزش عالی در توسعه پایدار فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و حل معضلات اجتماعی، بالا بردن کیفیت برنامه‌ریزی آموزشی و درسی با توجه به نیازهای روز جامعه و بالا بردن جایگاه علمی کشور در سطح بین‌المللی می‌باشد در این راستا پژوهشگر، در جهت تکمیل «تعریف بهسازی دانشجو» تعریف نظری ذیل را ارائه داده است. تعریف نظری بهسازی دانشجو- بهبود متوازن ابعاد (جنبه‌های) آموزشی، فردی، اجتماعی، پژوهشی، ایجاد اشتغال پایدار برای خود و دیگران در دانشجوی شاغل به تحصیل در دانشگاه و یک مؤسسه آموزش عالی. پیشنهادهای برخاسته از نتایج عبارت‌اند از:

- به متولیان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان در دانشگاه پیشنهاد می‌گردد، به صورت هدفمند مفهوم بهسازی دانشجو و ابعاد آن را در سیاست‌ها و برنامه‌های راهبردی خود قرار دهند.
- پیشنهاد می‌گردد با توجه به وضعیت موجود بهسازی دانشجو در دانشگاه آزاد اسلامی- واحد سنجیدگی سیاست‌گذاران و برنامه ریزان تمرکز و توجه بیشتری به این موضوع داشته و با برنامه‌ریزی‌های عملیاتی جهت برنامه‌های درسی و آموزشی نسبت به تدوین برنامه‌های پرورشی و فوق‌برنامه موردنیاز دانشجو بپردازند.
- بکار بردن شیوه‌های مختلف گرفتن بازخورد از دانشجو و استفاده از نتایج آن
- ایجاد نگرش سیستمی در مسئولین و مدیران دانشگاه با رویکرد بهبود مستمر
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اساتید به منظور استفاده از روش‌های تدریس مشارکتی و مبتنی بر تفکر انتقادی
- برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای اساتید به منظور آشنایی با روش‌های مؤثر ارزشیابی و بازخورد

- اختصاص محل مناسبی برای اساتید جهت پاسخگویی به سؤالات و تعامل با دانشجویان؛ زمان در نظر گرفته‌شده برای هر درس باید به‌اندازه‌ای باشد که همه دانشجویان امکان تعامل مناسب و کافی با یکدیگر و با اساتید را داشته باشند.
- آزادی عمل مناسب اساتید در انتخاب نوع و میزان محتوا، روش تدریس و نوع ارزشیابی
- به‌کارگیری روش‌های نوآورانه و تغییر و اصلاح جدید برای ارتقا برنامه‌ها در مواجهه با افزایش دانشجو و تقاضای نیروی کار در طراحی فعالیت‌های یادگیری به سبک‌های یادگیری دانشجویان توجه شود و فعالیت‌های یادگیری متنوع طراحی گردد.
- ارزیابی واقع‌بینانه و مبتنی بر اهداف آموزشی اساتید از عملکرد تحصیلی دانشجو و ارائه بازخورد مثبت در قبال توفیقات دانشجو، عملاً موجب بهسازی دانشجو می‌شود.
- به‌کارگیری روش‌های دانشجو محور و استفاده از روش‌های بهبود تدریس
- ارتقاء خدمات، امکانات و تجهیزات موجود در دانشگاه از لحاظ کمی و کیفی
- استفاده از شیوه‌های مختلف ارزشیابی دانشجو، دادن بازخورد و آگاه ساختن دانشجو از نتایج ارزشیابی و هدایت اصلاحی دانشجو.

منابع و مأخذ

- شادفر، حوریه، لیاقت، محمدجواد، شریف، محمدجواد (۱۳۹۰). بررسی میزان انطباق برنامه درسی رشته مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی با نیازهای دانشجویان. از: فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. شماره ۶۲. صص ۱۴۶-۱۲۳.
- محمدی، علی، محمدی، جمشید (۱۳۹۲). ادراک دانشجویان از محیط یادگیری و آموزشی در

سرسختی روان‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه. راهبردهای آموزش (راهبردهای آموزش در علوم پزشکی)، ۱۰ (۵)، ۳۶۴-۳۷۴.

ماهنامه مدت، دومهنامه خبری دانشگاه تهران پیاپی ۷۱ (مهر و آبان ۱۳۸۸)، ۸۸ صفحه، تاریخ انتشار: ۱۰/۱۱/۱۳۸۸.

Demirören, M. (2008). Perceptions of Students in Different Phases of Medical Education of Educational Environment: Ankara University Faculty of Medicine. Medical Education Online, 13. doi: 10.3885/meo.2008.res267.

Days kate. (2009). Creating and sustaining effective learning environments AISHE- journal. 1 (1): 1-13.

Sweeney J, Sorensen C, Kemis M. Partnersin education studentsurvey: Middle/highschool. Sacramento City, CA: Sacramento City Unified School District. 1994.

Bernardin, H. John (2003). "Human Resource Management: An Experiential Approach". McGraw-Hill/Irwin, 2003 - Business & Economics - 630 pages.

Jackson, S.E. Hitt, M.A. (2003). The Knowledge based Approach to sustainable competitive advantage. Jossy- Bass.

Junpeng, P., & Tungkasamit, A. (2014). The Continuing Professional Development of the Assessment through Research-based Learning in Higher Education of Thailand. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 143, 737-742. doi:10.1016/j.sbspro.2014.07.474

Navasa, Madel Carmen Ortega. (2014). The improvement of employability among Higher education students.: The Use of emotional intelligence as an educational strategy. Elsevier. Procedia- social and Behavioral sciences. 139.

دانشگاه علوم پزشکی زنجان. از: مجله توسعه آموزش در علوم پزشکی. شماره ۱۱. دوره ۶. برزگر بفرویی، کاظم و سعدی پور، اسماعیل، ابراهیمی قوام، صغری و فرخی، نورعلی (۱۳۹۱). ارائه مدلی برای عملکرد شیمی دانش آموزان، بر اساس باورهای معرفت‌شناختی، ادراک از محیط یادگیری سازنده گرا و راهبردهای انگیزشی و شناختی سطح بالا. روان‌شناسی تربیتی (روانشناسی و علوم تربیتی)، ۸ (۲۶). ۲۱۱-۱۷۸.

محمدی، رضا. فتح‌آبادی، جلیل. پرند، کورش (۱۳۸۷). ارزشیابی کیفیت در آموزش عالی. سازمان سنجش آموزش کشور.

احمدآبادی، آرزو، کرمی، مرتضی، آهنچیان، محمدرضا (۱۳۹۴). بهسازی سازمانی عامل مهم توسعه اعضای هیئت‌علمی در مؤسسات آموزش عالی. دانشگاه تبریز. صص ۵-۱.

قورچیان، نادر قلی. افتخار زاده، سید فرهاد (۱۳۸۵). ارائه مدلی جهت تربیت شهروند حرفه‌ای در نظام آموزش عالی کشور در هزاره سوم. مجله علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت. شماره ۷۰. صص ۸۰-۶۷.

امان‌زاده بته، آمنه و نعمان اف، منصور (۱۳۹۳). تأثیر آموزش مبتنی بر مبانی فن‌آوری‌های نوین آموزشی بر مهارت‌های زندگی دانشجویان دانشگاه‌های استان مازندران. از: فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. سال چهارم. شماره سوم. اکبری، مرتضی، حسینی، سیدمحمود، حجازی، سیدیوسف، رضوانفر، احمد (۱۳۹۳). تحلیل سازوکارهای بهبود توسعه منابع انسانی: مطالعه اعضای هیئت‌علمی دانشکده‌های کشاورزی. از: مدیریت دولتی. دوره ۶. شماره ۱.

صدری دمیرچی، اسماعیل و کریمیان پور، غفار و جلیلیان، سهیلا (۱۳۹۶). پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی بر اساس ادراک از محیط یادگیری و

- Reid, K. M., Reynolds, R. E., & Perkins-Auman, P. G. (2014). College First-Year Seminars: What are We Doing, What Should We Be Doing? *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 16(1), 73–93. doi:10,219/cs.16,1.d.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Horne, M. M., Wallis, A. L., Rings, J. A., & Vaughan, A. L. (2015). Quantitative Evaluation of A First Year Seminar Program. *Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice*, 16(4), 593–606. doi:10,219/cs.16,4.f.
- Fruht, veronica, M. (2015). Supportive others in the lives of college students and their relevance to hope. SAGE.

یادداشت‌ها

- ¹ Wheelahan, et al
- ² Curriculum
- ³ Demiroren
- ⁴ Days
- ⁵ Sweeney, Sorensen & Kemis
- ⁶ Jackson & Hitt
- ⁷ Training and Development
- ⁸ Bernardin
- ⁹ Guarnieri, Horne, Wallis, Rings & Vaughan
- ¹⁰ Fruht
- ¹¹ Reid, Reynolds & Perkins-Auman
- ¹² Junpeng & Tungkasamit
- ¹³ Navasa
- ¹⁴ Sig
- ¹⁵ Mean
- ¹⁶ Median
- ¹⁷ Maximum
- ¹⁸ Minimum
- ¹⁹ StdDev
- ²⁰ Skewness
- ²¹ Kurtosis
- ²² Jarque-Bera
- ²³ Probability
- ²⁴ Observations
- ²⁵ Binomial test

Identifying and Explaining the Components of Student Improvement and Presenting a Related Model in Islamic Azad University

Pariya Porbaran¹-Hamideh Reshadat Joo²- Kamran Mohammad Khani³ - Adel Fatemi⁴

Abstract

Background: Student improvement is a way in which a student grows or develops his / her growth and development capabilities as a result of enrolling in a higher education institution.

Objective: To present a model for student improvement in Islamic Azad University - Sanandaj Branch.

Method: In terms of applied purpose and method of this research, this research was initially using qualitative research method and quantitative dimension or mixed method and in terms of implementation method was "descriptive-survey". In the qualitative part of the study population, experts in the field of student improvement by purposeful sampling method until the theoretical saturation (14) people and in the quantitative part of the study population, all final year undergraduate, graduate and doctoral students of Islamic Azad University - Sanandaj unit had 1500 people in the first semester of the 98-97 academic year.

Findings: The test results showed that from the respondents' point of view, attention to educational, personal, social, research dimensions, creating sustainable employment for themselves and others in Islamic Azad University - Sanandaj Branch is moderate to weak and there is a statistically significant difference between the current situation and the situation. There is desirable.

Conclusion: This research has provided practical suggestions and the degree of appropriateness of the conceptual model was confirmed according to the philosophy, objectives, theoretical foundations, dimensions and components, executive mechanism, executive process, feedback system and evaluation at the level of 95% confidence.

Keywords: Student Improvement, Educational Improvement, Individual Improvement, Social Improvement, Islamic Azad University.

---

¹ Student of Higher Education Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. pporbaran@gmail.com

² Associate Professor, Department of Higher Education Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) reshadatjooamideh@gmail.com

³ Associate Professor, Department of Higher Education Management, Faculty of Management and Economics, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. globecampus@gmail.com

⁴ Assistant Professor, Department of Statistics, Islamic Azad University, Sanandaj Branch, Iran. adelfatemy@gmail.com